

הנדרון:

האידיאולוגיה חולפת עם הרוח. הגיאוגרפיה נשארת

להביט במפה

בין הצ'כים לבין הפרוסים שוררים יחסי אהבה-שינאה זה מאות בי שנים.

לא אחת פלש הצבא הפרוסי לצ'כיה, לא אחת גאלו הפרוסים את הצ'כים מצרותיהם. כמה פרוקים חשובים של ההיסטוריה הגרמנית התחוללו בפראג. כאשר יצא אדולף היטלר למסע־הכיבושים שלו, התנפל קודם־כל על צ'כוסלובקיה וביתר אותה. כאשר זרח האביב של פראג, הצטרף הצבא המיוחד־גרמני לצבא־הרייכו הסובייטי. עכשיו חיכו הצ'כים כמעט עד הסוף. הפולנים התקוממו מצפון, ההונגרים התקוממו מדרום. הצ'כים, תמיד זהירים, המתינו. עד שאירע רעש־האדמה בגרמניה המזרחית. כאשר נפלו חומות ברלין, התפוררו גם הצ'כים. כאילו המתינו לאות מן הגרמנים.

הצ'כים, כמו הפולנים, זקוקים להגנה רחוקה מפיני הגרמנים. הם זקוקים לתמיכה גרמנית מפני הרוסים. שום דבר לא השתנה. הנאציזם נפל. הקומוניזם נפל. צ'כיה חוזרת למה שהייתה לפני הסכסוך־מינכן, הזוכר־לדיראון.

כמו כן, הגרמנים עצמם. גרמניה היא מוצר הגיאוגרפיה שלה. די להביט במפה של אירופה, כדי להבין מדוע.

גרמניה השטוחה שוכנת בלב היבשת. אומה גדולה כארץ גדולה שאין לה גבולות טבעיים. לא מידבר, לא ים, לא מחסומי־הרים מגינים על הגבול הגרמני. לכן שימשה כשדה־קרב לכל אויביה, שהשקיעו את מיטב מאמציהם, לכל אורך ההיסטוריה, כדי להשיג איר את גרמניה מפוצלת, מפולגת, מבוזרת. אחרי שארצות אחרות כבר התאחדו ופעלו כמעצמות לאומיות — ספרד, צרפת, בריטניה, רוסיה — היתה גרמניה עדיין שסועה בין עשרות מלכים, דוכסים ורוזנים, כולם עצמאיים, כולם ריאקציוניים.

לכן קשורה בגרמניה השאיפה לקידמה, השאיפה לחופש אישי ולאומי כחלום של אחדות־גרמניה. קריאת־הקרב "רויטשלאגר איבר אלס" (גרמניה מעל לכל, כשהכוונה היא מעל לפילוגים הפנימיים) היתה הסיסמה של שופאי הקידמה והתרות רווקה, לא של אנשי הריאקציה.

עכשיו פורצת הקריאה הזאת שוב, מלב ליבו של העם, חרף כל האינטרסים, חרף הפוליטיקאים והמיפלגות. שום כוח לא יוכל לעצור שאיפה זו לאורך ימים.

הגיאוגרפיה של גרמניה גם קובעת את מגמותיה הפוליטיות־תרבותיות. דרום־מערב גרמניה הוא קאתולית, ופניו אל צרפת ומערב. צפון־מזרח גרמניה הוא פרוטסטנטי, ופניו אל מופנות לא־אחת אל המזרח, אל רוסיה.

הצפון הוא פרוסיה. היונקרים, האצולה הקרקעית, המישפחות הגדולות שהעמידו למדינה את הנגרים, הביטו אל המרחב הרוסי האדיר ונמשכו אליו, לפעמים ככובשים, לפעמים כבעלי־ברית.

גדול הפרוסים, אטו פוֹרִיבִּיִּסמָארק, קאנצלר הברזל, המדינאי שהקים את גרמניה המאוחדת המודרנית (ההרייך השני), הטיף לברית גרמנית־רוסית. זאת היתה צוואתו לאומי: לעולם לא לנזח ברית זו. כאשר בא קיסר צעיר ויהיר והדיח אותו, נמוגה הברית הזאת. התוצאה היתה מילחמת העולם הראשונה, וכל האסונות שירדו על אירופה במאה ה־20.

כל המגמות האלה יקומו עכשיו שוב (המשך בעמוד 54)

לאירופה המזרחית. מבחינה גיאוגראפית ותרבותית, הונגריה רואה את עצמה כחלק ממרכז־אירופה. העם אינו סלאבי, השפה אינה סלאבית, התרבות אינה סלאבית. להונגרים אין דבר עם הרוסים, השייכים לעולם אחר. הגדרות שנפלו לא היו רק בין הונגריה והמערב, אלא גם בין הונגריה ואוסטריה.

לין נפלה כאשר שתי שכנותיה ברתו ביניהן ברית. כל ברית גרמנית־רוסית היתה על חשבון פולין. בעזרת האידיאולוגיה הקומוניסטית השלטו הרוסים על פולין. היא היתה למושבה של מוסקווה. בעיני כל פולני הגון, הקומוניזם לא היה אלא מסווה לכיבוש הרוסי השנוא.

במשך מאות בשנים היה גורלה של הונגריה קשור בגורלה של אוסטריה. שני העמים לחמו זה בזה, התפייסו זה עם זה, הסתדרו זה עם זה, מרדו זה בזה, דיכאו זה את זה. אבל תמיד היו ביניהם.

כך הכריזה להם הגיאוגרפיה. כאשר הקומוניזם היה נטע זר בהונגריה. כאשר הוא נפיל, קמה מחדש הונגריה הקודמת. הונגריה רוצה עכשיו להיות נייטרלית — כמו אוסטריה. היא רוצה שנייטרליות זאת תובטח בחוזה בינלאומי — כמו באוסטריה. למעשה נעלם הגבול שבין אוסטריה ורוסיה והונגריה. הקיסר הזקן, פראנץ־יוזף, היה נהנה.

ין פולין והונגריה — צ'כוסלובקיה. עם סלאבי. שפה סלאבית. אבל עם שהיה שייך במשך מאות בשנים לרייך הגרמני, שאחד מבניו היה קיסר־גרמניה. עם הרוואה את עצמו כעם מרכז־אירופי לכל דבר. עם חרוץ. עם תעשיית. עם מארגן. גם הקומוניזם לא הצליח להפוך אותו לעם עני. (משום־מה קראו הצרפתים לבלוינים אמנו־תיים קלי־ידעת בשם "בוהמים", על שם חבלי־בוהמיה שבלב צ'כוסלובקיה).

הכנסייה הקתולית הפכה עיר־המיקלט של הלאומיות הפולנית. ברגע שנחלש הלחץ של הכובש הרוסי, קמה פולין וסילקה את המישטר הקומוניסטי. מילחמת־שחרור לאומית פשוטה.

עכשיו קמה מחדש פולין הישנה, פולין של המלכים ושל המרשל יוזף פילסודסקי. פניה שוב אל המערב, אל התרבות המערבית והכלכלה המערבית.

עכשיו תיאלץ פולין לתמרן שוב בין שתי שכנותיה הגדולות — בין רוסיה השנואה ובין גרמניה, שכמה משטחיה סופחו לפולין. מאבק־הקיום הפולני הקלאסי מתחיל מחדש. פולין תזדקק לרוסיה, כדי לעמוד בפני כל הלום גרמני להחזרת השייחים המסופחים. היא תזדקק לגרמניה, כדי להיחלץ מחיבוך הרוח הרוסי. הכל כתמוזל שילשום.

הראשונים שהפילו בפועל את הגדרות שחצו בינם ובין המערב — פשוטו כמשמעו — היו ההונגרים. וגם זאת — לא במיקרה. הונגריה לא שייכה את עצמה מעולם

לי שפיכות־דמים, כלי הזות צבאות על פני המפה, עוברת מהפכה על מיוחד־אירופה. המוניזם מפניזם בארצות שונות. מישטרים נופלים. דגלים חדשים מתנופפים. מהפכה משנה את פני היבשת ואת פני העולם כולו.

רוש אומץ־לב רב כדי לתמצת תהליך אדיר כזה במישפט אחד, למצוא מכנה משותף אחד ופשוט לאירועים כה רבים וכה מסעירים כחצי־תרסר ארצות שונות. אני מעו להציע הכללה גסה כזאת: זהו ניצחון הגיאוגרפיה על האידיאולוגיה.

נפוליון, שהנהיג את הצבא האירואולוגי של המהפכה הצרפתית מפאריס עד עכו ומוסקווה, אמר: כדי להבין את ההיסטוריה של ארץ, די להסתכל במפה. כדי להבין מה מתרחש ביום־ביום מיוחד־אירופה, יש להסתכל במפה.

מאה ה־20 היתה מאה אידיאולוגית. התהפוכות הגדולות ביותר שלה התיחוללו תחת דגלים אידיאולוגיים: המהפכה הבולשביקית, המהפכה הפאשיסטית, המהפכה הנאצית, המהפכה האנטי־קולוניאלית, אחרות, עד למהפכה החומוניסטית באיראן. מה שקורה עכשיו, בסוף המאה, הוא התמוטטותן של אידיאולוגיות אלה. הן קורטות תחתן ככנייני־קלפים.

מה שנשאר הוא הגיאוגרפיה. פילוסוף היה אומר: אידיאולוגיות באות והולכות. היא חולפות עם הרוח. הגיאוגרפיה נשארת. היא היתה והיא תהיה. הגיאוגרפיה עיצבה את ההיסטוריה, וההיסטוריה עיצבה את אופי העמים, והאידיאולוגיה יכלה לשנות את אופי העמים רק כמעט, אם בכלל.

עכשיו חולפות האידיאולוגיות, והנהגה הלאומי של כל עם דומה להפליא לזה שהיה קיים לפני שבאה האידיאולוגיה.

העמים ממשיכים בדרךם במקום שהפסיקו אז, כאשר אימצו לעצמם את האידיאולוגיה מרצון או מאונס (לרוב באונס). עשרות שנים היו כלא היו.

ראש הלכו הפולנים. העולם עמד פעור־פה מול החיזיון הזה של עם המפיל את המישטר הקומוניסטי והמעביר את השיל־טון לידי ממשלה אשר בראשיה עומד קאתולית אדוק, הנשען על תנועה עממית אדירה. פולין? רווקא פולין? מדוע פולין? נא להסתכל במפה.

פולין שוכנת בין שני שכנים אדירים — העם הרוסי והעם הגרמני. פולין שוכנת גם על התפר שבין אירופה המרכזית ואירופה המזרחית.

כמעט בכל תקופותיה שאפה פולין מערב, בה, אל תרבות המערב. הכנסייה שלה היא הכנסייה הקתולית, המערבית, שמרכזה ב־רומא.

פולין לא התפעלה מן החלום של אומה סלאבית גדולה. היא רחתה את הכנסייה הסלאבית, את המיסטיקה שבאה ממוסקווה. פולין היתה חופשית כאשר שתי שכנותיה היו מסוכסכות ביניהן. פר